

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XXVII

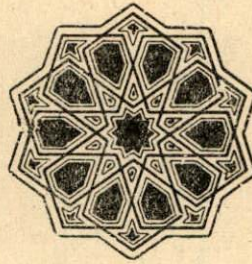

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XXVII

İ Ç İ N D E K İ L E R

	Sayfa
Prof.Dr. H. ATAY , <i>Kur'ân-ı Kerim ve Kudsiyet</i>	1
Prof.Dr. M.S. AYDIN, <i>Sürec Felsefesi Işığında Tanrı-Alem İlişkisi</i>	31
Prof.Dr. İ.A. ÇUBUKÇU, <i>Biruni</i>	89
Prof.Dr. H. YURDAYDIN, <i>İslâm Devletlerinde Müslüman Olmayanların Durumu</i>	97
Doç.Dr. H. ALTINTAŞ, <i>İslâm Düşüncesinde Tasavvuf</i>	111
Doç.Dr. M. AYDIN, <i>Batı ve Doğu Hıristiyanlığına Tarihi Bir Bakış</i>	123
Doç.Dr. S. HİZMETLİ, <i>Tarihi Rivâyetlere Göre Hz. Osman'ın Öldürülmesi</i>	149
Doç.Dr. S. HİZMETLİ, <i>İslâm'ın Derûnî Tezâhürleri</i>	177
Doç.Dr. İ. KAYAOĞLU, <i>İslâm'da Adalet Mefhumu</i>	201
Doç.Dr. M. ŞİMŞEK, <i>Osmanlı Cemiyetinde Para Vakıfları Üzerinde Münâkaşalar</i>	207
Doç.Dr. G. TÜMER, <i>Yehova Şahitleri Hareketi ve Bir Din Olup Olmadığı</i>	221
Doç.Dr. A. UĞUR, <i>Kemal Paşa Zâde'nin VIII. Defteri</i>	265
Doç.Dr. M.S. YAZICIOĞLU, <i>Mâtürîdî Kelâm Ekolünün İki Büyük Siması Ebû Mansur Mâtürîdî ve Ebu'l-Mu'in Neseî</i>	281
Yrd.Doç.Dr. M. BAYRAKTAR, <i>İbn Sînâ'da Varlık, Varoluşun Sebebi ve Varlığın Delili Olarak Aşk</i>	299
Yrd.Doç.Dr. M. BAYRAKTAR, <i>Al-Jahız and the Rise of Biological Evolution</i>	307
Yrd.Doç.Dr. S. EROĞLU, <i>Kur'an Hükümlerinin Hukuk Açısından Değerlendirilmesinde metod</i>	317
Yrd.Doç.Dr. M. KOŞTAŞ, <i>Doğu Arap Dünyasında Hukukî Modernleşmenin Birkaç Yönü</i>	327

Yrd.Doç.Dr. M. KOŞTAŞ, <i>La Laiscation De L'Etat Turc</i>	339
Dr. M. ATALAR, <i>İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Genel Kitaphğında Mevcut Bulunan Tarihi Çalışmalarının Listesi</i> ..	347
Dr. M. ATALAR, <i>A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Genel Kitaphğı Yazmalar Bölümündeki Tarih Çalışmaları</i>	355
Dr. H. KIRBAŞOĞLU, <i>İbn Haldûn'un "Mukaddime"sinin Yeni Bir Tercümesi Üzerine (I)</i>	363
Dr. H. KIRBAŞOĞLU, <i>Mukaddime'ye Yazılan "Giriş" Bir İntihal mi? (II)</i>	399
Ar.Gör. Ali YILMAZ, <i>Yeni Tarama Sözlüğü</i>	415

MUKADDİME'YE YAZILAN "GİRİŞ" BİR İNTİHAL Mİ?

Dr. Mehmed Hayri KIRBAŞOĞLU

I. Bölümde İbn Haldun'un Mukaddime'sinin Süleyman Uludağ tarafından yapılmış olan yeni bir tercümesiyle ilgili tenkidlerimizi arzetmiş ve orada bu tercüme yazılmış olan "Giriş" üzerinde de duracağımızı belirtmiştik.

Bu bölümde, sözü edilen giriş'i ele alırken şu iki nokta üzerinde duracağız:

1. GİRİŞ'i gerçekten mütercim mi yazmıştır?
2. GİRİŞ yazılırken ilmî esaslara riâyet edilmiş midir?

* *

1. GİRİŞ'İ gerçekten mütercim mi yazmıştır?

Mütercim önsöz'de, eserin daha iyi ve daha kolay anlaşılması için geniş bir giriş yazdığını¹ ve giriş'in ilk bölümünde İbn Haldun'un hal tercümesi için bizzat İbn Haldun'un hayatını anlatmak gayesiyle kaleme aldığı et-Ta'rif ve Enan ile Vâfi'nin bundan çıkardıkları hulâsayı esas aldığı söylemektedir².

Yine mütercim önsöz'de, giriş'in ikinci bölümünde, İbn Haldun'un ilmi, fikri ve edebi şahsiyeti hakkında geniş bilgiler verdiğini de belirtmektedir³.

Ayrıca Mukaddime'nin bab ve fasılları arasına kısa ve uzun notları da kendisinin koyduğunu ilave etmektedir⁴.

Bu sözlerden de anlaşılacağı gibi mütercim bu giriş'i kendisinin yazdığını söylemekte ve bu suretle, en azından bu girişin bir tercüme olmadığını ifade etmiş olmaktadır. Halbuki az sonra görüleceği üzere bu giriş

1 İbn Haldun, Mukaddime (Hazırlayan: Süleyman Uludağ), I. 11

2 A.g.e., I. 12

3 A.y.

4 A.y.

bir telif olmayıp, büyük ölçüde, Mukaddime'yi neşreden Prof. Dr. Ali Abdulvâhid Vâfi'nin esere yazdığı geniş mukaddimenin tercümesinden ibarettir. Gerçi mütercim önsözde, bilhassa İbn Haldun'un hayatını yazarken et-Ta'rif ve Enan ile Vâfi'nin bundan çıkardıkları hulasayı esas aldığını söyleyerek, Vâfi'nin mukaddimesinden yararlandığını belirtmekteyse de, aslında bu da doğru değildir. Zira İbn Haldun'un hayatıyla ilgili kısım yazılırken et-Ta'rif esas alınmış görünmemekte, aksine bu bölümün sadece, asıl Vâfi'nin et-Ta'rif'ten yararlanarak yazdığı mukaddimenin ilgili bölümünün bir tercümesinden ibaret olduğu anlaşılmaktadır. Zira mütercimin İbn Haldun'un hayatına dâir yazdıkları ile Vâfi'nin mukaddimesinin ilgili bölümleri karşılaştırıldığında, bu bölümün satır satır tercüme edilmiş olduğu görülmektedir. Yine mütercimin yazdığını ileri sürdüğü bu bölümde et-Ta'rif'ten ya da diğer eserlerden tek bir kaynak göstermemiş olması da dediklerimizi doğrulayan ikinci bir husustur.

Mütercim, tercümesine esas aldığı Mukaddime baskısını neşre hazırlayan Vâfi'yi nedense yeterince tanıtmaya lüzum görmemiş gibidir. Vâfi'nin Mukaddime'ye yazmış olduğu mukaddime ile türkçe tercümedeki girişin karşılaştırılmasına geçmeden önce, mütercimin ihmal ettiği tanıtmayı biz yerine getirmek istiyoruz.

Mukaddime'nin şimdiye kadar yapılmış en iyi baskısını hazırlayan Prof. Dr. Ali Abdulvâhid Vâfi Mısır'ın mümtaz ilim adamlarındandır. Doktorasını Paris Üniversitesinde tamamlamıştır. Mukaddime'yi, gözden geçirip genişleterek 3. defa neşrettiği tarihte Ummu Dermân Üniversitesi Edebiyat Fakültesi ile Ezher Üniversitesi Eğitim Fakültesinin dekanı ve Kahire Üniversitesi Edebiyat Fakültesi sâbık dekan vekili ve Sosyoloji bölümü başkanı idi. Ayrıca "Milletlerarası Sosyoloji Kurumu"nun da üyesi bulunuyordu. Görüldüğü gibi Vâfi, ciddî bir ilim adamı olup, Mukaddime ve İbn Haldun hakkında yazdıklarının ilmî bir değeri hâiz olacağı şüphesizdir.

Prof. Dr. Ali Abdulvâhid Vâfi, İbn Haldun'un Mukaddime'sine son derece geniş bir mukaddime (giriş) yazmıştır. Yazdığı bu mukaddime 275 sayfadır ve müstakil bir kitap olabilecek niteliktedir. Bu çaptaki bir çalışmayı ancak onun gibi bir ilim adamının başarabileceği tabiidir. O bu çalışmasında arapçadaki ve batı dillerindeki araştırmalar yanında, türkçe'de ve Türkiyemizde yapılmış çalışmalardan da faydalanmıştır. Kısaca söylemek gerekirse bu mukaddime, İbn Haldun'un ve Mukaddime'sinin tanıtılmasına dâir yapılmış derli toplu, ciddî bir çalışmadır.

Bu kısa tanıtımdan sonra, Prof. Dr. Ali Abdolvâhid Vâfi'nin mukaddimesi (girişi) ile türkçe tercümedeki girişin karşılaştırılmasına geçebiliriz. Karşılaştırma esnasında önce türkçe giriş'in bölümlerinin yerlerine işaret edecek, daha sonra bu bölümlerin Prof. Dr. Ali Abdolvahid Vâfi'nin mukaddimesinin hangi bölümlerine ya da sayfalarına tekabül ettiğini göstereceğiz.

A/I. HAYATI. İbn Haldun'un hayatının dört safhada incelenebileceğinden bahseden bu bölüm, aslında Vâfi'den tercüme edilerek aktarılmış (Bkz: Vâfi, I/30), buna mütercim tarafından, "İbn Haldun'un çağında İslam âlemi" başlıklı kısa bir bölüm eklenmiştir.

1. *İsmi, künyesi, lakabı ve şöhreti* (I/18), Vâfi, I. 33-34'den aynen tercüme edilmiştir.

2. *Âilesi* (I/19). Son üç paragraf hariç Vâfi, I. 34-38'den tercümedir.

3. *Haldunlar ailesinin tarihi* (I/22). Cüz'î bazı ilavelerle ve dipnotlar metne alınmak suretiyle Vâfi, I. 38-41'den tercüme edilmiştir.

Mütercim bu bölümün tercümesinde bazı yanlışlar yapmış ve meselâ arapça metindeki, riyâset mânâsına gelen "ez-ze'âme" kelimesini (Bkz: Vâfi, I. 38, sondan bir önceki satır) "iddia" olarak tercüme etmiştir. (Bkz: I. 23, st. 9)

4. *İbn Haldun'un doğumu, yetişmesi ve talebeliği* (I/25-29) başlıklı bölüm de, Vâfi, I. 42-49'un, birtakım nakilleri ihtiva eden 47, 48 ve 49. sayfanın yarısının atlanması suretiyle tercümesinden ibarettir. Ancak Vâfi'nin mukaddimesinde bulunan "İbn Haldun'un bu safhada okuduğunu söylediği bazı kitaplarla ilgili bir tahkik" (Vâfi, I. 44) başlığı türkçe tercümede kaldırılmıştır.

Bu kısımda da yanlış tercümeleme mevcuttur. Meselâ I. 27, sondan bir önceki satırda "ezberlemiş olduğum diğer birtakım kitapları" cümlesi yanlış olup, metinde "(isimlerini) unuttuğum diğer pekçok kitabı" denmektedir. (Bkz: Vâfi, I. 45, st. 11)

5. *Tahsilden ayrı kalması* (I/29-30). Vâfi, I. 50-51'in aynen tercümesidir.

6. *Mağrip'te ve Endülüs'teki idari hizmetleri ve siyasi faaliyetleri* (I/30-31) başlıklı bölüm de Vâfi, I. 52-53'ün aynen tercümesidir.

Burada "İlk vazifesi ve Yakın ve Orta Mağrip'teki faaliyetleri" (Vâfi, I. 52) başlığı tercümede kaldırılmıştır. Ayrıca mütercim bu kısmın tercümesi esnasında Cezayir'deki Kostantine (veya Kostantin) şehrini,

İstanbul demek olan Kostantiniye olarak tercüme etmiş ve bu iki şehri birbirine karıştırmıştır. (Bkz: I/31, st. 27; Vâfi, I, 53, st. 16). Mütercim aynı hatayı ileride tekrar işleyecektir. (Bkz: I, 50)

7. *Uzak Mağrip'teki idari ve siyasi görevleri* (I/32-38), Vâfi, I, 54 - 62'nin aynen tercümesidir. Ancak, s. 61'deki şürler tercüme edilmemiştir.

Yine s. 62 de, 4. vezir Ebû Sâlim zamanında İbn Haldun'un "Dîvân-ı mezâlîm" de de görev yaptığı belirtildiği halde, bu kısım tercümede atlanmıştır.

8. *Endülüs'e geçmesi ve oradaki faaliyetleri* (I/38-41) başlıklı bölüm de geniş çapta Vâfi, I, 63-69'un tercümesidir. Sadece s. 63 ve 65'teki iktibaslar ile, s. 64, 66 ve 67'deki şürler tercüme alınmamıştır.

9. *Mağrip'teki siyasi faaliyetleri* (I/41-47) başlıklı bölüm, s. 42, 2. paragraf hariç, geniş çapta Vâfi, I, 69-76'daki bölümün tercümesidir. Tercüme esnasında bazı yanlışlar da yapılmıştır. Meselâ Sultan Ebû Abbas'ın İbn Haldun'un küçük kardeşi Yahya'nın evini arattığını (Bkz: I, 42, st. 8-10) söyleyerek metni yanlış tercüme etmiştir. Halbuki bunun doğrusu "Sultan Haldunoğullarının evlerini arattı". şeklinde olacaktır. (Bkz: Vâfi, I, 70).

10. *İkinci defa Endülüs'e geçişi* (I, 47) bölümü de, bu başlık altında yer alan 2. paragraf hariç, Vâfi, I, 76'nın aynen tercümesidir.

11. *Kendini ilme ve telife vermesi* (I/47-50) başlıklı bölüm, dipnotlardaki bilgilerin metne alınması suretiyle Vâfi, I, 77-80'deki bölümün aynen tercümesidir. Ancak iktibaslar tercüme edilmemiştir. Bu kısmın tercümesinde de bazı yanlışlar yapıldığı görülmektedir. Meselâ:

"... fakat bu vazifeyi ister istemez kabul etmek zorunda kaldı." (I/48, st. 17) cümlesi doğru değildir. Tercüme edilen metinde "... bu vazifeyi kabul etmiş göründü." denmektedir. (Bkz: Vâfi, I, 77)

Yine, "Ârifogulları İbn Haldun'un üstlendiği vazifeden affedilmesi için Ebu Hammu nezdinde ricada bulundular." (I/48, st. 22-24) cümlesi de "... İbn Haldun'un Ebû Hammû'nun emrine uymamasının affedilmesi için ricada bulundular". şeklinde olacaktır. (Bkz: Vâfi, I, 77)

Keza, "Burası, Cezayir'deki Oran eyaletine bağlı olup Ferde şehri-ne 5 km. mesafede askerî önemi olan bir sahra kasabası idi." (I/48, st. 30-32) cümlesinde de Ferde yanlış olup, doğrusu "Frende"; 5 km. de yanlış olup doğrusu "6 km." olacaktır. (Bkz: Vâfi, I, 77, dipnot, 1)

12. *Eserinde yaptığı yeni düzenleme ve düzeltmeler* (I/50-52) başlıklı bölüm ise, s. 51'de 2. paragrafın ikinci yarısı hariç (Bu paragraf ise Avukat Muhammed Abdullah 'Inân'ın "İbn Haldûn-Hayatuhu ve Turâsuhu'l-Fikrî, Mısır, 1352/1933, s. 58'den tercüme edilmiştir.) Vâfi, I. 81-84'ten tercüme yoluyla alınmıştır. s. 53 teki "İbn Haldun tekrar Tunus'ta" başlığı mütercim tarafından ilave edilmiştir. Bu kısımdaki şiirler ve iktibaslar ise tercüme edilmemiştir.

14. *İbn Haldun Mısır'da* (I/52-54) adlı bölüm de Vâfi, I. 85-89'dan tercüme yoluyla aktarılmıştır. Metinde bulunmayan "15. Müderrisliği" başlığı (I/53) mütercim tarafından ilave edilmiştir. İktibaslar ise tercüme edilmemiştir. Keza, mütercimin sadece isimlerini zikretmekle yetindiği İbn Tağrıbirdî, Sehavi, Makrizi ve İbn Hacer'den yapılmış olan nakiller de tercümede atlanmıştır. (Bkz: Vâfi, I. 87-88)

16. *Kadılığı* (I/54-56) bölümü Vâfi, I. 89-96'nın, birçok kısaltmalar, parafraze tercüme ve iktibasların hazfedilmesi ile tercüme edilmesinden meydana gelmiştir.

17. *Baybars Tekkesi'ne şeyh olması* (I/56-57) başlıklı bölüm de Vâfi, I. 97-99'un iktibaslar ve şiirler atılmak suretiyle tercüme edilmesiyle meydana getirilmiştir. s. 57'deki son iki paragraf ise, Muhammed Abdullah 'Inân, a.g.e., s. 76-78'den özetlenerek meydana getirilmiştir.

Bu kısımda bazı tarih yanlışlıkları da yapılmış ve İbn Haldun'un Baybars hanıkahının başına geçiş tarihini Vâfi H. 791 olarak verdiği halde (Bkz: Vâfi, I. 97), mütercimi bunun H. 801 senesinde olduğunu söylemiştir. (Bkz: I/56).

18. *İbn Haldun'un ikinci kere kadı olması* (I/57) de Vâfi, I. 99-100'den kısaltma ve parafraze yoluyla tercüme edilmiştir.

19. *İbn Haldun Timur'un otağında* (I/58-60) başlıklı bölüm, Vâfi, I. 101-105'in aynen tercümesidir. s. 59 da 2. paragrafta yer alan İbn Haldun'un sözlerinden sonra, İbn Haldun'un Timur'dan umduğunu bulamadığını ve bu sebeple bir iki hafta Şam'da kaldıktan sonra Mısır'a dönmek için Timur'dan izin alıp döndüğünü ifade eden iki satırlık bir paragrafın (Vâfi, I. 103) yeri değiştirilmiş ve bölümün sonuna alınmıştır.

Bazı yerlerde İbn Haldun'un kendi sözlerini değiştiren mütercim bunları kendi ağzından ifade etmiştir.

Vâfi, I. 104-105'teki bir paragrafın sadece birinci cümlesini tercüme etmiş, kalan kısmı atlamıştır. Yine İbn Haldun'un arkadaşlarıyla dönerken yollarının kesilip kendilerinin soyulduğunu anlatan bir paragrafı da (Bkz: Vâfi, I. 105) özetleyerek en son paragrafa ilave etmiştir.

Bu bölümde tercüme esnasında bazen dikkatli davranılmamış ve s. 59, st. 2 de “başımı hafifçe eğerek selam verdim” denmesi gerekirken, “eğilerek selam verdim” denmiş ve ikisi arasındaki farka dikkat edilmemiştir.

20. *Beş sende dört kere kadılık* (I/60-61), Vâfi, I. 106-107'nin aynen tercümesidir. Bu bölümde de mütercim İbn Haldun'un ifadelerini kendi cümleleri imiş gibi tercüme etmiştir.

21. *Mısır'da eserlerini yeniden ele alması, gözden geçirmesi, düzeltmesi ve düzenlemesi* (I/61) başlıklı yarım sayfalık bölüm, Vâfi, I. 107-109 daki bölümün kısaltılarak tercümesinden ibarettir.

22. *Mısır'daki hayatı* (I/61-62) başlıklı yarım sayfalık bölüm ise Vâfi'de bulunmayıp, Muhammed Abdullah 'Inân, a.g.e., s. 90-92'den alınmış görünmektedir.

23. *Aleyhinde söylenenler* (I. 62-66) ve 24. *Lehinde söylenenler* (I. 66-67) Vâfi, I. 109-112 ve Muhammed Abdullah 'Inân, a.g.e., s. 93-101'den geniş çapta tercüme suretiyle meydana getirilmiştir. Bu bölümde mütercime ait kısımlar da mevcuttur.

25. *Vefatı* (I. 67) ve onu takibeden başlıksız bölüm, cüz'i bazı ilavelerle Vâfi, I. 113-114'teki “İbn Haldun'un vefatı ve hatırasının anılması” başlıklı bölümün tercümesinden ibarettir. Vâfi, I. 112'deki “İbn Haldun'un Kahire'deki evi” başlıklı bölüm de özet olarak buraya alınmıştır.

* * *

A. II- *İbn Haldun'un İlmî ve Edebî Şahsiyeti* başlıklı bölümde yer alan 1. *Kur'an İlimleri (Ulûmu'l-Kur'ân)* (I/70-71) Vâfi, I. 144-146'daki bölümün, iktibasların mütercimim ağzından ifade edilmesi suretiyle tercüme edilmesinden ibarettir.

2. *Hadis* (I. 72-74) bölümü de Vâfi, I. 138-141'in, paragrafların yerlerinin değiştirilip, bazı yerleri kısaltılmak suretiyle tercümesidir.

Ancak s. 73, 3. paragraftan bölümün sonuna kadar olan kısım mütercimim kaleminden çıkmış görünmektedir. Fakat burada verilen örneklerin yerlerine işaret edilmeyişi, yazılanların ilmî değerini son derece düşürmüştür.

3. *Fıkıh, feraiz, usul-i fıkıh, cedel ve hilafiyat* (I/74-76) başlıklı bölüm ise Vâfi, I. 142-143'teki “İbn Haldun'un Mâlikî fıkıhındaki yüksek seviyesi” başlıklı bölümün tercümesidir.

Vâfi, I. 155-157'deki "İbn Haldun ve usul-i fıkıh, cedel ve hilafiyat" başlıklı bölümün sadece s. 156, 4. paragrafını tercüme eden mütercim, bunu s. 75'te sonuncu paragraf olarak vermiştir.

4. *Kelâm* (I. 76-77) bölümü de 2-4. paragraflar hariç, Vâfi, I. 147-150 deki bölümün tercümesidir. Fakat mütercim, okuyucu için faydalı bilgiler ihtiva eden ilk paragrafı tercüme etmeden atlamıştır.

5. *Tasavvuf* (I. 77-83) bölümünün baştan 1 ve 4. paragrafları hariç, s. 80, 3. paragrafa kadar olan kısmı, Vâfi, I. 150-155'ten tercümedir. s. 80'den sonrası mütercime aittir.

II. *Edebiyat ve Sanatta İbn Haldun* (I/83) başlıklı bölüme gelince:

1. *Lisanî ilimler* (I/83), Vâfi, I. 157-159'un birçok yerleri atılmak suretiyle tercümesidir.

2. *Bir yazar ve sanatkar olarak İbn Haldun* (I/83-84) de Vâfi, I. 127-131'in son derece kısaltılıp, iktibaslar atılmak suretiyle tercümesidir.

3. *İbn Haldun'un şiirleri* (I/84) ise, Vâfi, I. 159-166'daki "Şair İbn Haldun" adlı bölümün bir özeti olarak kabul edilebilir.

4. *Ortaya attığı yeni kelimeler* (I/84) de, Vâfi, I. 131'in kısaltılarak tercümesinden ibarettir.

III. *Felsefî-aklî ilimler ve İbn Haldun* (I/84-86) başlıklı bölüm Vâfi, I. 166-170'in tercümesidir. Tercüme esnasında birçok bilgiler atlanmıştır.

1. *Mantık* (I/85) ve 2. *İlahiyat* (I/85) ara başlıkları mütercim tarafından ilave edilmiştir. Mantık bölümü Vâfi, I. 166-168'in; İlahiyat bölümü de, Vâfi, I. 168-170'in özet tercümesidir.

Bu bölümün sonuna mütercim tarafından eklenen iki paragrafın pek fazla bir ilmi değeri olduğu söylenemez. Zira, mesela s. 86'da "(İbn Haldun'un) İbn Rüşd'ün felsefî eserlerini ihtisar ve telhis ettiği yolundaki rivayetler hatalı olmalıdır." derken, buna dair hiçbir gerekçe gösterilmemiştir. İşin doğrusu bu değerlendirme mütercimin kendi değerlendirmesi de değildir. Bu yorum aslında, mütercimin de s. 75'te belirttiği gibi Prof. Dr. Ali Abdulvahid Vâfi'ye aittir. (Bkz: Vâfi, I. 143). Mütercim ise bunu bize kendi değerlendirmesi gibi gösterme çabasına düşmüş görünmektedir.

3. *Tabii ilimler* (I/86-87) ise, Vâfi, I. 170-173'ün, ara başlıklarını ilave etmek ve son derece kısaltmak suretiyle tercümesinden ibarettir.

4. *Biyoloji ve tekamül nazariyesi* (I/87-89) başlıklı bu dikkat çekici bölüm de Vâfi, I. 173-175'ten tercüme yoluyla aktarılmıştır. Bu bölümdeki İbn Haldun'un tekamül nazariyesi ile ilgisine dair bütün tahlil ve incelemeler Vâfi'ye aittir.

Bu bölümün sonunda, konuyla ilgisi olmayan bir paragrafın oraya niçin konduğu ise anlaşılmamaktadır.

5. *İbn Haldun ve riyazi ilimler* (I/89-90), Vâfi, I. 175-177'nin, zaman zaman kısaltmalara gidilmek ve son paragrafın atılması suretiyle tercümesinden ibarettir.

Ancak bu bölümün tercümesi esnasında bazen Vâfi'nin ifadelerinin İbn Haldun'a atfedildiğine de tesadüf ediyoruz. Mesela İbn Haldun'un kastedildiği "Ona göre hesap ve kitabet (tahrir) insan düşüncesini güçlendirir, istidlale istikamet verir, zekayı keskinleştirir, zihni biler, aklı doğru ve düzgün kıyaslar yapmaya alıştıır." (I/89) cümlesi Vâfi'nin ifadeleri olduğu halde (Bkz: Vâfi, I. 177) mütercim bunu İbn Haldun'un ifadeleri imiş gibi göstermiş ve okuyucuyu yanıltmıştır.

Yine burada bazı tercüme yanlışları da yapılmıştır. Mesela yukarıdaki cümlede "... istidlale istikamet verir.." ifadesi yanlış olup, doğrusu "... doğru istidlallerde bulunmasını sağlar..." olacaktır. Mütercim metindeki doğruluk manasına gelen "istikâme(t)" kelimesinin türkçede yön verme manasında kullanıldığına bakarak ikisini karıştırmış görünmektedir.

IV. *İbn Haldun ve eğitim-öğretim* (I/90-93) bölümü ise, Vâfi, I. 132-137'de yer alan "İbn Haldun, eğitim-öğretim araştırmaları ve tarihi ile eğitim-öğretim psikolojisinde de müceddid ve imamdır" başlıklı bölümün kısaltma yoluyla tercümesidir.

V. *Otobiyografi ve İbn Haldun* (I/93-95) bölümü de Vâfi'nin I. 123 - 126 da "İbn Haldun, yazarın kendi hayatını yazması demek olan otobiyografi dalında imam ve müceddiddir." başlığı altında yazdıklarının kısaltma suretiyle tercümesidir.

VI. *İbn Haldun ve medeniyet tarihi* (I/95-96) mütercime ait bir derlemedir.

1. *Tarih ve İbn Haldun* (I/96-101) başlıklı bölüm de mütercime aittir ve genelde bir derlemeden ibarettir.

2. *el-İber ve muhtevası* (I/101-103) ve

3. *el-İber'e yöneltilen tenkidler* (I/103) bölümleri de genel olarak, Vâfi, I. 116-121'de yer alan ve "İbn Haldun Tarih ilminde imam ve

müceddidir: 1. Kitabü'l-İber, 2. İbn Haldun'un tarih araştırmalarındaki yeniliği ve orijinalliği, 3. İbn Haldun'un tarih araştırmalarına yöneltilen tenkidler" başlıklarını taşıyan üç ayrı bölümden tercüme yoluyla alınmıştır. Sadece s. 103, son paragraf mütercime aittir.

B. MUKADDİME

B/I. MUKADDİME'NİN TAHLİLİ VE İBN HALDUN'UN İCTİMAİ GÖRÜŞLERİ (I/104)

1. *Mukaddime'nin kısa tahlili ve konuları* (I/105-107) başlıklı bölümün s. 105'te yer alan kısmı daha geniş şekliyle Vâfi, I. 181-184'te mevcuttur.

2. *İbn Haldun'da kanun fikri* (I/107-108).

Buraya kadar olan bölümler - işaret ettiğimiz bir bölüm hariç - Vâfi'de bulunmamakta ve mütercime ait görünmektedir.

3. *İbn Haldun'dan önceki çalışmalar ve kanuniyet fikri* (I/108-109) adlı bölüm ise Vâfi, I. 190-193'te yer alan "İbn Haldun'dan önceki sosyolojik çalışmalar ve bunlarla İbn Haldun'un Mukaddime'sindeki çalışması arasındaki fark - İbn Haldun'un Mukaddime'deki çalışması yeni bir ilmi, "Sosyoloji" ilmini meydana getirmiştir." başlıklı bölümün iktibaslar atılmak suretiyle ve bazen kısaltılarak tercümesinden ibaretir.

4. *İbn Haldun'un Umran ilmini kurmaya sevkeden sebepler* (I/110-111), Vâfi, I. 194-200'deki "İbn Haldun'un bu yeni ilmi kurmaya sevkeden sebepler" başlıklı bölümün s. 198'e kadar olan kısmının özet olarak tercümesidir. s. 198'den sonrasını ise mütercim tercüme etmemiştir.

Tercüme esnasında dipnotlardaki bazı bilgiler de metne alınmıştır. Meselâ, s. 111, 2. paragrafta Malthus'un nüfus artışı ile ilgili görüşünün İbn Haldun ile mukayese edildiği parantez içi açıklama, aslında Vâfi'nin I. 198'deki 1. dipnotta verdiği bilgilerin kısaltılarak metne alınmasından başka birşey değildir.

Bu bölümün tercümesinde zaman zaman metne sadık kalınmadığı ve bunun da İbn Haldun'u yanlış ya da eksik anlamaya yol açtığı görülmektedir. Mesela s. 110'da, 3. satırda "İbn Haldun'un bu yeni ilmi kurmasının sebebi, tarihi konularda...." denmektedir. Halbuki Vâfi ise "İbn Haldun'un bu yeni ilmi kurmasının *en mühim sebebi*...." demektedir. (Bkz: Vâfi, I. 194) Mütercimin metne sadık kalmayarak ter-

cüme ettiği cümleden anlaşıldığına göre sebep tek iken, Vâfi, pekçok sebep bulunduğu halde bunların en önemlisine işaret etmiştir. Bu ikisinin birbirinden farklı şeyler olduğu ise ortadadır.

Yine sözkonusu metne sadık kalmayışı sebebiyledir ki mütercim, bu bölümün son paragrafında İbn Haldun'un bu yeni ilmi kurmasına dair birçok sebep zikrederken, bölümün ilk cümlesinde söyledikleriyle kendi kendini nakzettğini farketmemiştir.

5. *İctimai hayatta aslolan inkişaf ve tekamül* (I/111-115) başlıklı bölümün son paragrafı, Vâfi'nin "Gelişme İbn Haldun'a göre sosyal hayatın değişmez esasıdır." başlıklı bölümünün (Bkz: Vâfi, I. 200-202) s. 201'in son paragrafının kısaca tercümesidir. Diğer kısımlar ise Vâfi'de yoktur.

Bu bölümde mütercim "inkilab" (I/112, st. 8-9) ve "vetire" (I/115, st. 6-8) gibi, geçmişteki ve günümüzdeki kullanılışları arasında hiçbir fark bulunmayan bazı kelimeleri İbn Haldun'un kullanmış olmasını mühim bir şey gibi göstermeye çalışmış ve bunun kendisi tarafından gerçekleştirilmiş yeni bir keşif olduğunu ima eder bir ifade kullanmıştır. Bu kelimelerden mesela, yol, minval manasına gelen "vetire" nin sahabe devrinde dahi İbn Haldun'un kullandığı manada kullanılmış olduğunu gösteren bir misale bu vesileyle işaret etmek isteriz. Bkz: İbn Manzur, *Lisânu'l-'Arab*, V/276, v-t-r maddesi.

6. *Uzviyetçi görüş ve İbn Haldun'un Osmanlı devlet ricaline tesiri* (I/116-118) Vâfi'de bulunmamaktadır ve mütercime ait bir derlemeden ibarettir. Ancak bu bölümde verilen bilgilerin çok cılız kaldığı göze çarpmaktadır.

B/II. MUKADDİME'NİN TEMEL KAVRAMLARI

1. *Asabiyet* (I/119-130), 2. *Bedevilik - Hadarilik* (I/130-143), 3. *Umran* (I/143-147), 4. *İktisat* (I/147-149) başlıklı bölümler mütercim tarafından meydana getirilmiştir. Bu bölümlerde, genellikle İbn Haldun'un Mukaddime'de verdiği bilgilerle, eser ismi zikredilmeksizin birçok müelliften yapılmış olan iktibaslardan yararlanılmıştır. Bazı yerlerde ise mütercimin açıkça intihalde bulunduğu görülmektedir. Meselâ, s. 146, 1-5. paragraflar tamamen Vâfi, I. 225-226'dan tercüme edildiği halde mütercim bunu belirtmemiştir.

Yine bu intihal yoluyla nakledilen bu paragraflardan bir önceki cümlede mütercimin sosyoloji ilminden ne derece anladığını gösteren bir yanlısını da görmekteyiz. Mütercim görüşlerini naklettiği sosyoloji bil-

ginlerinin mensup oldukları "Sosyolojist" ekolden haberdar olmadığı için bunların "Sosyalist" olduklarını söyleyerek büyük bir ilmi hatayı işlemekten kurtulamamıştır. Mütercim söz konusu cümlesinde şöyle demektedir: "Bazı Avrupalı *Sosyalistlerin* bu konudaki kanaatleri şöyledir:" (I/146, st. 23-24). Biz sadece "Sosyolojist" ekol ve bu ekol mensupları hakkında şu esere atıfta bulunmakla yetinelim: Prof. Dr. Âmiran Kurtkan Bilgiseven, *Genel Sosyoloji*, Divan Yayınları, İst. 1982, s. 66-67).

B/III. MUKAYESELER

1. *Makyavel* (I/150-152), 2. *Monteskiyö* (I/152-153), 3. *Viko* (I/153-154), 4. *J.J. Ruso* (I/154), 5. *Gabriel de Tard* (I/154-155), 6. *Ogüs Komt* (I/155-159), 7. *Karl Marks* (I/159-161) başlıklarını taşıyan bölümler 6. bölüm hariç mütercim tarafından meydana getirilmiş görünmektedir.

Ancak Auguste Comte ile ilgili 6. bölüm bir intihal eseridir. Bu bölüm de Vâfi'nin eserinden tercüme yoluyla aktarılmış olduğu halde mütercim bunu okuyucudan gizlemiştir.

Bu bölümün baştan 157. sayfanın ilk paragrafına kadar olan kısım Vâfi'nin "İbn Haldun'dan sonra, Auguste Comte'tan önce sosyolojik çalışmalar" adlı bölümünün tercümesidir. Vâfi, I. 211-215'deki "İbn Haldun ile Auguste Comte'u, sosyal fenomenleri inceleyen yeni bir disiplin kurmaya sevkeden sebepler" başlıklı bölüm tercümede atlanmıştır.

s. 157, 2. paragraf ise Vâfi, I. 215-216'daki başlıksız bir bölümün; 3. paragraf ise Vâfi, I. 216-217'deki bölümün tercümesidir. Vâfi, I. 217'deki 12 no'lu bölüm de tercümede atlanmıştır.

s. 158'in 1. ve 2. paragrafları Vâfi, I. 217-220'deki 13 ve 14 no'lu ve "Her ikisindeki (İbn Haldun ve Comte) araştırma metodunun mukayesesi"; "Her ikisine göre araştırmanın bölümleri" başlıklı bölümlerin, bazı paragrafların atılması ve bazı paragrafların son derece kısaltılması suretiyle tercümesinden ibarettir. s. 158, 3. ve 4. paragraflar ise Vâfi'deki "Her birinin vardıkları neticeler" başlıklı bölümün (I. 220-224) tercümesidir.

Mütercim Auguste Comte'un vardığı neticelerle ilgili olarak "Bu neticeye bir hayli itirazlar yapılmışsa da biz bunların üzerinde durmayacağız" (I/158, 3. paragraf, st. 5-6) diye bir ifade kullanmıştır. Mütercim söz konusu itirazlara vakıf olup ta bunların üzerinde durmaktan vazgeç-

miş görünmekteyse de bu doğru değildir. İşin içyüzü, mütercim Auguste Comte ile ilgili olarak Vâfi'nin yazdıklarını tercüme ederken Vâfi'nin Comte'un vardığı neticeyi tenkid ettiği bölüme gelmiş (Bkz: Vâfi, I. 221-222) ve bu bölümü atlayarak, yukarıdaki cümlesini yerleştirmiştir.

Yine aynı yerde mütercim "Fakat Komt'un kasdettiği dayanışma fikri de tenkid ve itirazlara maruz kalmıştır." derken de, aynı sebeple, Vâfi'nin I. 222-223'teki tenkidlerini tercüme etmeden atlamış ve yerine bu cümleyi yerleştirmiştir.

s. 159'da son paragrafta ise, tuhaf bir şekilde birden Auguste Comte'dan Durkheim'e atlanmış konu kısa bir paragrafla geçirilmiştir.

8. *Arap dünyasında Mukaddime ve İbn Haldun* (I/161-164) bölümü de Vâfi, I. 264-268'de yer alan "Arab dünyasında İbn Haldun'un Mukaddime'si" başlıklı bölümün aynen tercümesidir.

s. 162'nin son paragrafındaki bazı bibliyografik bilgiler ise mütercime aittir.

s. 163'te "II. Abdülhamit..." diye başlayan son paragraf ise tercüme arasına mütercim tarafından ilave edilmiştir.

s. 164'ün son paragrafında anlatılanlar da Vâfi'nin şahsi ifadeleri olduğu halde (Bkz: Vâfi, I. 267-268), mütercim bunları değiştirerek kendi ağzından nakletmiştir.

B/IV. MUKADDİME'NİN TENKİD EDİLEN YÖNLERİ (I/165) ana başlığı Vâfi'de "İbn Haldun'un sosyal fenomenleri incelemesine yöneltilen en önemli tenkidler" şeklindedir. (Bkz: Vâfi, I. 229).

1. *Devletlerin kuruluşu ve siyasi hadiseler hakkındaki istikrarın (endüksiyon, tümevarım) eksik oluşu* "(I/165-167) başlıklı bölümün s. 165, 1. paragrafı tamamen, Vâfi'nin aynı başlığı taşıyan I. 229-230'daki bölümünün tercümesidir.

s. 166-167 ise mütercime ait görünmektedir.

2. *Devlet ricalinin ve idareci zümrenin ictimai ahval ve gelişmeler üzerindeki tesirinin abartılması* (I/167-169) bölümü ise Vâfi'nin hemen hemen aynı başlığı taşıyan bölümünün (Bkz: Vâfi, I. 232-234), dipnotlar metne alınarak aynen tercümesidir. İktibaslar ise tercüme edilmemiştir.

Tercüme esnasında mütercimin metne sadakat göstermediği de görülmektedir. Mesela Vâfi'nin kendi şahsi kanaatı olan "Biz önderlerin liderlerin, idareci ve fikir adamlarının toplumların hayatında tesiri bulunduğunu inkar etmiyoruz." (Vâfi, I. 233) cümlesini değiştiren müter-

cim, bu şahsi kanaatı bir genelleme haline sokup şu şekilde aktarmıştır: "Umumiyetle büyük insanların zekaları, dehaları, faaliyet ve çabalarıyla cemiyetlere tesir ettiklerini inkar eden yok gibidir." (I/168, st. 14-15).

s. 169, st. 6'dan itibaren 14 satırlık kısım ise mütercime aittir.

3. *Araplara aşırı derecede yüklenmek* (I/169-170) bölümü de, Vâfi, I. 235-242'deki "İbn Haldun'un Mukaddime'de Araplara yüklenmekle itham edilmesi" başlıklı bölümün, iktibasların atılması, dipnotların metne alınması ve kısaltılması suretiyle tercümesinden ibarettir. Ancak Vâfi'deki bölümün s. 235, 2. paragrafı ile, s. 238, 2. paragrafta kadar olan kısım tercümede atlanmıştır.

s. 170'te 1. paragrafın yarısından sona kadar olan kısım ise mütercime aittir.

Bu bölümde özel isimlerde de bazı yanlışlıklar yapılmıştır. Mesela, s. 170, st. 3'te "Sati', Husari..." denmekte ve bunun iki ayrı şahıs olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu doğru olmayıp aslında tek bir şahıstır ve "Dirâsât'an Mukaddimeti İbn Haldun" adlı eserin yazarı Sati' el-Husari'dir. (Bkz: Vâfi, I. 242, dipnot, 3).

B/V. MUKADDİME'NİN YAZMALARI, NEŞİRLERİ VE TERCÜMELERİ (I/171)

1. *Mukaddime'nin yazmaları* (I/171), Vâfi, I. 243-246'daki "İbn Haldun'un Mukaddime'sinin ilk nüshaları" başlıklı bölümün kısaltma, iktibasların atılması suretiyle tercümesidir.

s. 172'deki ilk iki paragraf ise mütercime aittir.

2. *Mukaddime'nin baskıları* (I/172-175), Vâfi, I. 246-255'ten istifade edilerek meydana getirilmiştir. Bu esnada bazı paragrafların yerleri değiştirilmiştir.

s. 172, Vâfi, 1.246-251'in özet tercümesidir. s. 173'te, 1. paragraf mütercime aittir; kalan kısım ise Vâfi, 1. 251-255'in özet tercümesidir. Bu kısımda, Vâfi Bulak baskısı hakkında Bustanî baskısından önce bilgi verdiği halde, mütercim önce Bustanî, sonra Bulak baskısını zikretmiştir.

s. 174'te, Prof. Dr. Ali Abdulvahid Vâfi'nin neşrettiği Mukadime baskısı hakkında verilen bilgiler dahi müterciminin tavsifleri olmayıp, bizzat Vâfi'nin kendi eseri hakkında anlattıkları esas alınmıştır.

3. *Mukaddime'nin tercümeleri* (I/175-176) mütercime ait görünmektedir. Vâfi bu konuyu "Batı'da Mukaddime ile ilgili araştırma, tercüme ve notlar "(I. 256-261) başlığı altında incelemiştir.

4. *Mukaddime'nin Türkçe Tercümeleri* (I/176-188) adlı bölüm mütercime aittir.

5. *Osmanlılarda, Türkiye'de Ibn Haldun ve Mukaddime* (I/188-193) bölümünde müterciminin Vâfi'nin "Türkiye'de Mukaddime ile ilgili inceleme tercüme ve notlar" başlıklı bölümünden (I. 261-263) istifade etmiş olması muhtemeldir.

* *
*

Bu karşılaştırma sonunda ortaya çıkan netice şudur: Mukaddime'nin sözkonusu türkçe tercümesine yazıldığı iddia edilen bu giriş, aslında çok geniş çapta, Prof. Dr. Ali Abdulvahid Vâfi'nin neşrettiği Mukaddime baskısına yazdığı geniş mukaddime'nin (Giriş), kısaltma, parafraze, bazı kısımların atılması, bazı bölüm ve paragrafların yerlerinin değiştirilmesi, tâli bazı başlıkların ilave edilmesi ve tercüme esnasında bazı mevzii ilavelerin yapılması suretiyle tercümesinden ibarettir. Binaenaleyh "Giriş" te mevcut bütün bilgiler, tahliller, mukayeseler, biyografik ve bibliyografik açıklamalar mütercimin kendi eseri olmayıp, başta Prof. Dr. Ali Abdulvahid Vâfi'ye ve mütercimin kaynak göstermeden yararlandığı eserlerin yazarlarına ait olduğu açıklık kazanmaktadır. Herhangi bir eserden, her ne suretle olursa olsun kaynak göstermeden yararlanmak ve oradaki bilgileri kendisininmiş gibi göstermek ise "intihal" den başka birşey değildir. Hatta diyebiliriz ki bu intihal gerçeği sadece "Giriş" e de münhasır değildir. Giriş bir yana, Mukaddime metninin tercümesi esnasındaki bazı dipnotlar bile birer "intihal" dir. Mesela, I/365, dipnot, 17'deki üç sayfalık geniş açıklamadaki bütün bilgiler Vâfi, I. 404-406'daki, 286, 287, 287b, 287c, no'lu dipnotların birleştirilmesiyle meydana getirilmiştir.

Yine I/404, dipnot, 22'de aynen Vâfi, I. 429, dipnot, 366'dan alındığı halde, bu husus belirtilmemiştir. Bu örnekleri daha da çoğaltmak mümkündür.

Mütercim, Prof. Dr. Ali Abdulvahid Vâfi tarafından kaleme alınmış olan mukaddimeyi ilmi ölçülere ve kaidelere sadık kalarak tercüme etmiş ve yazdıklarının bir tercümeden ibaret olduğunu açıkça belirtmiş olsaydı, bu hizmet şerefi dahi kendisi için yeterli olurdu. Ama maalessen bu şeref ile yetinilmemiş ve hakkedilmeyen bir şerefe göz dikilmiştir.

Aslında bu girişin, mütercimin kendi eseri olamayacağını anlatmak için bu denli külfetlere katlanmamız, sadece sözkonusu "intihal" in, delilsiz bir itham olmadığını okuyucuya göstermek içindir. Yoksa, sos-

yoloji, tarih felsefesi, ekonomi ve benzeri branşlarla ilgisi olmayan bir kim-
senin, kendi branşı dışında kalan bu girişi-Türkiye'deki ilmî seviye de
gözönüne alındığında- yazmasının çok güç bir iş olacağı düşünüldüğün-
de dahi, bu giriş'in bir başkasının eseri olması gerektiği sonucuna var-
mak pekâlâ mümkündür.

Gerçi mütercim, Vâfi'nin herhangi bir bölümün başında toplu olarak
verdiği başlıkları tâli bölümler arasına dağıtmak, bazı dipnotları metne
almak, cümle ve paragraf aralarına kendinden bazı ilavelerde bulunmakla
bu giriş'in bir tercüme olmadığı intibamı uyandırmaya çalışmış görün-
mekteyse de, bunda da muvaffak olamamıştır. Hattâ mütercimin sırf ila-
vede bulunmuş olmak için zaman zaman yersiz ve lüzumsuz fazlalıkları
Vâfi'nin cümlelerine eklediği ve bunların mânâsızlığına aldırmadığı da
görülmektedir. Mesela Vâfi, 1.85'te, İbn Haldun'un sadece İskenderiye'ye
vardığını söylerken, mütercim bunu "İbn Haldun... en eski medeniyet
merkezlerinden biri olan piramitler memleketi ve Firavunlar diyarı
Mısır'ın İskenderiye limanına vardı." (I/52) diyerek, tercümeyi bu
gibi lüzumsuz fazlalıklarla gizlemeye çalışmıştır. Mısır'ın Firavunlar
ve piramitler diyarı olduğu herkesin malumu olduğuna göre, bu hususun
burada belirtilmesi başka nasıl izah edilebilir?

Şu kadar var ki, mütercimin önsöz'de, et-Ta'rif ve 'Înân'ın eseri
ile birlikte, Vâfi'nin mukaddimesinden de yararlandığını belirttiği, bi-
naenaleyh mütercimin bu "intihal"ın muhatabı olmayacağı düşünüle-
bilir. Bu, İbn Haldun'un hayatı ile ilgili kısım için belki mütercim lehine
bir mazeret teşkil eder gibi görünürse de, "Giriş" in geri kalan kısımları-
nı kendisinin yazdığını müteaddit defa ifade etmiş olduğundan, yine de
bu "intihal" ortadan kalkmayacaktır. Üstelik mütercimin, İbn Hal-
dun'un hayatı ile ilgili kısım hakkında söyledikleri de tamamen doğru
değildir. Zira onun bu kısmı yazarken et-Ta'rif-i esas almadığı kesin-
dir. Çünkü karşılaştırmamızda da anlaşıldığı gibi, bu kısmın yazılmasın-
da, daha doğrusu tercümesinde esas alınan, Vâfi'nin mukaddime'si ve
zaman zaman da 'Înân'ın daha önce zikrettiğimiz eseridir. Binaena-
leyh mütercimin bu sözlerinin de onu "intihal" den kurtarması mümkün
değildir.

Mütercimin yazdığını iddia ettiği bu girişin, onun kendi eseri ol-
madığı ve çok geniş çapta bir tercümeden ibaret olduğu, ancak onun bu
durumu okuyucudan gizlemesinin bir "intihal" e yol açtığı böylece
anlaşıldıktan sonra, geriye bir de, giriş'in yazılmasında ilmî usullere
riayet edilip edilmediği meselesi kalmaktadır.

2. Giriş yazılırken ilmî esaslara riâyet edilmiş midir?

Mütercimin intihalde bulunduğu Prof. Dr. Ali Abdulvahid Vâfi'nin sözkonusu mukaddimesine bakıldığında, burada kaynaklar dışında, yer ve şahıslar hakkındaki bilgiler başta olmak üzere zengin ve okuyucu için istifadesi kaçınılmaz açıklamaların yer aldığı hemen görülmektedir. Bu dipnotların hemen hemen hiçbiri tercümede görünmemektedir. Hatta daha kötüsü, mütercim faydalandığı türkçe kaynakların dahi isimlerini ve yerlerini zikretme tenezzülünde bulunmamıştır.

Binaenaleyh yazıldığı iddia edilen bu giriş'in geniş çapta bir intihal'den ibaret oluşu bir yana, yazılışında ilmî esaslara riayet edilmemiş olması dahi, onun ilmî değerini düşürmeye yetecek bir eksikliklerdir. En basit, fakat en mühim bir ilmî kaide olan kaynak göstermenin niçin terk edildiğini izah etmeye imkân yoktur. Bu ilim dışı uygulamanın bir üniversite mensubu tarafından yapılmış olması ise hayret edilecek birşey olduğu gibi, aynı zamanda ilim adına üzülmeyi gerektirecek bir tutumdur.

*
* *

Mukaddime tercümesini, tercüme tekniği açısından tenkid ettiğimiz bölümün sonunda, çıkar yolun ilmî tenkid zihniyetinin başlatılması olduğunu söylemiştik. Giriş'le ilgili bu bölümün sonunda ise şu hususlara dikkat çekmek istiyoruz:

Ülkemizde hâlâ, "intihal" yoluna başvurarak, kolay yoldan ilim adamı olma sevdasına kapılan bazı kimselerin bulunduğunu üzümlere itiraf etmek zorundayız. Bu gibi kimselere yaptıklarının yanlış olduğunu hatırlatmak ve onların ilmî zihniyete ters düşen bu gibi tutumlarına göz yummamak, bunun için de bu gibilerin gerçek yüzlerini ortaya çıkarmak, ilim adamlarının ilme yapacakları hizmetlerden birisidir.

Özellikle İslâmî ilimlerin ve İslâm kültürünün toplumumuz nazarındaki mevkiinin nezaketi düşünülecek olursa, bu alanda ilim dışı davranış içerisinde bulunanların bu durumunun, İslâm'a ve İslam kültürüne, en azından müslümanlara, bazı kimselerin kötü gözle bakmalarına sebep olabileceği aslâ unutulmamalıdır. Bu sebeple bu konuda en küçük bir-müsamahaya dahi yer vermeksizin, bu gibilerin durumunun kamu oyuna duyurulmasının ve haklarında gerekenin yapılmasının, ilme ve İslâm'a yapılmış büyük bir hizmet olacağında şüphe yoktur.